

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראל זצ"ל

על צרעת ועל תשוקה למלכות

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

בשבועות האחרונים עסקנו בניסיונו של יונדב - יונתן בן שִׁמְהָ - שמעה - שמעי להעביר את המלכות לידי ולהחזירה לשובת פרץ... שְׁמָה. על פי טענתנו יונדב בן שמעה שימש, לכאורה, כלי בידי של אבשלום, כדי לסלק את אמנון מדרכו אל המלוכה. במבט מעמיק יותר התברר, כי יונדב בן שמעה השתמש באמנון ובאבשלום, כדי לסלול את דרכו שלו, אל כס המלכות. דרכו לא צלחה כי דוד 'הקטן' - העניו הוא שהיה ראוי למלכות.

השבוע ננסה להראות שגם אחיתופל היועץ סייע לכאורה לאבשלום אבל באמת השתמש בו באמצעות מניפולציה, כדי לסלול לעצמו, את הדרך אל כס המלכות.

הפרשיות שנקרא השבת עוסקות בהיבטים רבים של נגע הצרעת.

בספר דברים מופיע ציווי נוסף: "הַשְּׁמֶר בְּנִגְעַת הַצָּרַעַת לְשֹׁמֵר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת" (כ"ד ח).

רש"י הסביר: "שלא תתלוש סימני טומאה, ולא תקוץ את הבהרת".

הסבירו חז"ל שהציווי במצוות המילה המופיעה בתחילת פרשת תזריע: "וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי מוֹלַד בְּשׂוֹר עֲרַלְתּוֹ" (יקרא י"ב ג) דוחה איסור זה - "ואף על פי שיש שם בהרת יקוץ. ומה אני מקיים השמר בנגע הצרעת - בשאר מקומות, חוץ ממילה". (שבת דף קלב ע"ב). במסכת סנהדרין מובא: "תנו רבנן: שלשה ניבטו ולא ראו (חשבו שקיבלו נבואה ולא הבינו) ואלו הן: נבט, ואחיתופל, ואיצטגוניי פרעה... אחיתופל ראה צרעת שזרחה לו על אמתו, הוא סבר איהו (שהוא) מלך, ולא היא - בת שבע בתו (נכדתו) הוא דנפקא מינה (שיצא ממנה) שלמה" (דף קא ע"ב). הסביר ה"יד רמ"ה" (שם) "איהו סבר איהו מליך (הוא חשב שהוא ימלוך) ומשום הכי סיייעה (לכן עזר) לאבשלום סבר כל כמה דקאי דוד (כל זמן שדוד קיים) לא יכילנא למיקם במלכותא (אינני יכול לקחת ממנו את מלכותו) ממשום דגבור הוא ובעל עצה הוא וגרירי ישראל בתריה (ועם ישראל תומך בו) אסייעיה לאבשלום, ולא הוינא (ולא אהיה כמו) נוגע בדבר, ולכי אזיל (וכשדוד יסולק) דוד קאמינא עילוי (אצא מול) אבשלום".

נסביר את הדברים.

אחיתופל היה בעל סמכות תורנית ורוחנית שאיש לא זכה לה לפניו. "וַעֲצַת אַחִיתּוֹפֵל אֲשֶׁר יַעַץ בְּיָמֵים הָהֵם כַּאֲשֶׁר יִשְׁאַל בְּדָבָר הַאֲלֹהִים" (שמואל ב ט"ז כג). הוא הלך בגדולות ושאל לשבת על כס המלכות הישראלי. אחיתופל אפילו זכה למעין חזון שהבטיח לו זאת. הוא ראה צרעת במקום המילה וראה בכך סימן לכוח הולדה יוצא דופן שרומז לכוח הנהגתי אך לא הבין שהרמז הוא הפוך, הצרעת רומזת לאדם להנמיך עצמו כאזוב ומצוות המילה רומזת לאדם להקטין עצמו ולשלוט במאווייו ותאוותיו (לכן מותר לקוץ את הבהרת אם היא במקום המילה). אחיתופל ידע כי יהיה קשה מאוד להדיח את דוד, לכן עזר לאבשלום למרוד ולהדיח את דוד מכסאו. כך תהיה דרכו של אחיתופל קלה יותר, שהרי פשוט יותר להתמודד מול מי שבא אל פלגשי אביו מאשר מול גיבור וצדיק כדוד.

עצתו הטובה (מבחינתו) של אחיתופל, לרדוף אחרי דוד ולהכותו לפני שיתארגן ויצבור תמיכה מחדש, הוכשלה משמים, כמתואר בכתוב: "וַיִּקּוֹץ צֶוֶה לְהַפֵּר אֶת עֲצַת אַחִיתּוֹפֵל הַטּוֹבָה לְבַעֲבוֹר הַבֵּיא יְקוֹק אֶל אֲבִשְׁלֹום אֶת-הַרְעָה" (שמואל ב י"ז יד).

כשאחיתופל הבין שתכניתו מוכשלת מלמעלה, הוא נקט בצעד של יאוש "וַאֲחִיתּוֹפֵל רָאָה כִּי לֹא נִעֲשְׂתָה עֲצָתוֹ וַיִּחַבֵּשׁ אֶת הַחֲמוֹר וַיִּקֶּם וַיִּלָּךְ אֶל בֵּיתוֹ אֶל עִירוֹ וַיִּצַּו אֶל בֵּיתוֹ וַיִּחַנְקוּ וַיָּמָת" (שם כג).

שוב התברר כי הדרך אל כס המלכות עוברת דרך הענווה.

מי שראה עצמו כתולעת ולא איש, 'הקטן' הוא הראוי למלכות, לא זה שהיה מוכן לעשות הכל כדי לזכות בה.

לע"נ ר' אליהו כרמל ז"ל נלבי"ע ח' באייר תשע"ו	לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג	לע"נ ר' מאיר ז"ל בן יחזקאל שרגא ברכפלד	לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב נלבי"ע י' בתמוז תשע"ד	לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלבי"ע ט' בכסלו תשס"ט
לע"נ יחזקאל צדיק ז"ל נלבי"ע י"א באייר תשע"ו	לע"נ הרב שלמה מרזל זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע י' באייר תשע"א	לע"נ הרב ראובן אברמן זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע ט' בתשרי תשע"ו	לע"נ מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע י"ז בסיון תשע"ד	

לע"נ שמואל רוזנהק ז"ל, נלבי"ע ר' באייר תשע"ג
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

Eretz Hemdah

2 Bruriya St. POB 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה, ע"ר

רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

www.erezhemdah.org info@erezhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

חמדת האנציקלופדיה התלמודית

הפרשה באנציקלופדיה התלמודית

פרשת תזריע

דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים כימי נדת דותה תטמא. (יב ב)

יולדת

עד כמה זמן אחרי לידה נחשבת היולדת כחולה שיש בה סכנה? האם ומתי יולדת מברכת ברכת "הגומלי"?

היולדת בתורת חולה. היולדת כשכורעת ללדת, הרי היא בסכנת נפשות (רמב"ם שבת פ"ב הי"א; טור ושולחן ערוך אורח חיים של א), ומחללים עליה את השבת (משנה שבת קכח ב; רמב"ם שם; טוש"ע שם), לכל מה שצריכה (טוש"ע שם) - קוראים לה מילדת ממקום למקום (משנה ורש"י שם; רמב"ם שם; טוש"ע שם), ואפילו מחוץ לתחום (פירוש המשנה לרמב"ם שם); ומילדים אותה; ואם היתה צריכה נר, מדליקים נר (משנה שם; רמב"ם שם; טוש"ע שם), ואפילו אם היתה עיוורת (גמרא שם; רמב"ם שם; טוש"ע שם), מפני שדעתה מתיישבת עליה בנר, אף על פי שאינה רואה (גמ' שם; רמב"ם שם), שאומרת אם אצטרך איזה דבר יראו אחרים ויביאו לי (גמ' שם). ואם לא תתיישב דעתה שעושים יפה מה שהיא צריכה, הרי היא מסתכנת על ידי פחדה (תוס' ורמב"ן ומאירי שם).

נהרדעי אמרו שלושה שיעורים ביולדת:

(א) עד שלושה ימים מחללים עליה את השבת, בין שאמרה צריכה אני בין שאמרה איני צריכה.

(ב) משלושה עד שבעה - אמרה צריכה אני, מחללים עליה את השבת; אמרה איני צריכה, אין מחללים עליה את השבת.

(ג) משבעה עד שלושים יום - אפילו אמרה צריכה אני, אין מחללים עליה את השבת, אבל עושים לה מלאכה על ידי גוי (שבת קכח ב), שהיא כחולה שאין בה סכנה (רמב"ם שם פ"ב הי"ג).

וכן פסקו הרמב"ם (שם) והטור והשולחן ערוך (של ד) שכל שלושה ימים מחללים עליה את השבת ועושים לה כל צרכיה, בין אם אמרה צריכה אני ובין אם אמרה איני צריכה - שספק נפשות להקל (מרימר שבת שם); ומשלושה ועד שבעה, אם אמרה איני צריכה, אין מחללים עליה את השבת, ואם שתקה או אמרה צריכה אני, מחללים עליה את השבת; ומשבעה עד שלושים, אפילו אמרה צריכה אני, אין עושים לה מלאכה, אלא על ידי גוי.

ימים אלה - יש ראשונים שכתבו שהם ימים שלימים (איסור והיתר כלל נט סי' ב), ומחשבים אותם מעת לעת (תוס' ר' פרץ עירובין סח א; האשכול הוצ' ריצב"א ח"ב עמ' 114; רשב"א שבת קל ב; אור זרוע שבת סי' פה אות כה ועוד). ויש שכתבו שאינם מעת לעת (תרומת הדשן סי' קמח בדעת התוס' גיטין ח ב ד"ה אע"ג; שו"ע או"ח תריז ה לענין תענית ביום כפור; מגן אברהם של ס"ק ז, ועוד), אלא לפי סדר הימים, ומיד כשנכנס היום הרביעי ללידתה נחשב לאחר שלושה (תה"ד שם). וכתב המשנה ברורה (של ס"ק י) בשם אחרונים, שמשום ספק פיקוח נפש יש לצדד להקל כדעה הראשונה.

ביום כפור. תענית יום הכפורים כתבו הרמב"ן (בתורת האדם שער המיחוש ענין הסכנה), הטור והשולחן ערוך (או"ח תריז ד) שדין היולדת לגביה כדינה לענין חילול שבת לצורכה:

- שתוך שלושה ימים ללידתה לא תתענה כלל ביום הכפורים.

- ומשלושה עד שבעה, אם אמרה שאינה צריכה לאכול, מתענה והולכת; ואם אמרה צריכה אני - ואפילו אם הרופאים אומרים שאינה צריכה (דגול מרבבה או"ח שם והובא במ"ב שם ס"ק יא) - מאכילים אותה. אלא שכתבו בשולחן ערוך הרב (שם ס"ד) והמשנה ברורה (ס"ק יא) שמאכילים אותה פחות מהשיעור שחייבים עליה ביום הכפורים, ומחכים שיעור זמן שאין אכילה שניה מצטרפת לראשונה, ומאכילים אותה שוב פחות מכשיעור, וכן הלאה.

- ומשבעה ואילך הרי היא ככל אדם.

לאחר שבעה ללידתה, אם אמרה היולדת צריכה אני לאכול משום שנכבד עלי החולי, כתב האיסור והיתר (כלל ס סי' ב) שנותנים לה לאכול, שאינה גרועה מחולה אחר האומר שצריך לאכול, שמאכילים אותו ביום הכפורים על פיו. וכל שכן בשאר תעניות שהן מדרבנן, ואפילו תשעה באב - אם היא אומרת צריכה אני, מאכילים אותה, שעליה לא גזרו חכמים.

ברכת הגומל. ברכת "הגומל" שחייב לברך מי שהיה חולה ונתרפא - כתב בשו"ת התעוררות תשובה (ח"א סי' נט על פי דברי הבית יוסף והב"ח או"ח ריט והמג"א שם ס"ק ד) שאף היולדת חייבת בברכה זו. אלא שצייד קצת לומר שאין לברך ברכת הגומל על הצלת האשה בלידה, שסכנת היולדת היא בטבע העולם ורוב העולם ניצולים ממנה. והמטה לוי (הורו"ח ח"ב סי' ח) כתב שאין ברכה זו אלא למי שבא בסכנה מפני עוונותיו ופשעיו, והקב"ה הצילו; אבל היולדת באה בסכנה משום המצוה של פריה ורביה, שאי אפשר לקיימה באופן אחר, ואין לברך על הצלה זו "הגומל לחייבים טובות".

לסוברים שהיולדת מברכת ברכת "הגומל", כתב כף החיים (או"ח ריט אות ז) שצריכה להמתין עד שיעברו שבעה ימים מלידתה, שבזה יוצאת מכלל סכנה. אבל השלמת חיים (ח"א סי' נא) כתב שאינה צריכה להמתין עד אחר שלושים יום ללידתה; אלא כל שמרגישה בעצמה שהיא בבריאות שלימה, הרי זו מברכת, ואף על פי שעדיין דינה כחולה שאין בו סכנה.

יולדת. אשה בשעת לידה - של וולד או של נפל - ולאחריה, לגבי טומאתה וטהרתה ולגבי דינה כחולה.

הפרקים: א. היולדת והולד; ב. הלידה; ג. טומאתה ואיסורה; ד. זמן טומאתה וטהרתה; ה. טומאת זבה ונדה; ו. טהרתה; ז. קרבנה; ח. בתורת חולה

כרך כב טורים רצז-שסב

וְכַפֵּס הַמִּטְהָר אֶת בְּגָדָיו וְגִלְחָ אֶת כָּל שְׁעָרוֹ וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהַר וְאַחַר יָבֹוא אֶל הַמַּחֲנֶה וַיֵּשֶׁב מִחוּץ לְאֹהֶלוֹ שִׁבְעַת יָמִים (יד ח)

טבילה

האם שחייה בים, ללא כל כוונה להיטהר, מטהרת כטבילה במקווה?
האם רשאי אדם להעדיף להישאר טמא ולא לטבול במקווה?

מקורה וגדרה. כל הטמאים, בין אדם ובין כלים - חוץ מכלי חרס ומפץ - יש להם טהרה בטבילה במים הנקווים בקרקע (עיי רמב"ם מקואות פ"א ה"א). לשון טבילה במובן של שיקוע הגוף במי מקוה מצאנו לראשונה במשנה, אבל בתורה לא מצוינו לשון טבילה לכך,

אלא רחיצה לענין טבילת אדם, וכיבוס לענין טבילת בגדים, וביאת מים או שטיפה לענין טבילת כלים. במצורע הנטהר מטומאתו נאמר: וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהַר (כאן). בבגד מנוגע נאמר: וְהִבְגֵד וְגו' אֲשֶׁר תִּכְבֵּס וְסָר מֵהֶם הַנֶּגַע וְכַבֵּס שְׁנֵית וְטָהַר (שם יג נח). וכתב הרמב"ם (מקואות פ"א ה"ב) שכל מקום שנאמר בתורה רחיצת בשר וכיבוס בגדים, אינו אלא טבילת כל הגוף - וכל הבגד - במקוה. וכל הדברים הללו אף על פי שמפי השמועה הם, הרי נאמר בכלי שנטמא בשרץ: בַּמַּיִם יִבְאָ וְגו' (שם יא לב), זה בנין אב לכל הטמאים שיבואו במים. וכן למדים טבילה לכלי עץ מהאמור בכלים שנגע בהם זב: וְכָל כְּלֵי עֵץ וְשֵׁטָף בַּמַּיִם (ויקרא טו יב). ראב"ד בהשגות מקואות פ"א ה"ד).

טבילה. טבילת אדם או כלים במי מקוה, לשם טהרה מטומאתם.
הפרקים: א. מקורה וגדרה; ב. מצותה וברכתה; ג. זמנה; ד. הטבילה וסדרה; ה. בכלים; ו. בשבת וביום טוב; ז. הכוונה

כרך יח טורים תד-תקו

מצותה וברכתה. טבילת הטמא במי מקוה היא מצות עשה, והוא מה שנאמר בבעל קרי: וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ (ויקרא טו טז), ונמנית במנין המצוות (ספר המצוות עשה קט; החינוך קעה; סה"מ לרב סעדיה גאון עשה קע). אולם כתב הרמב"ם (שם) שאין מצוה על הטמא שיטהר; ואם רוצה לא להטהר ולא להכנס זמן רב למחנה שכינה, הרשות בידו. וכן שנינו בתורת כהנים (אחרי פרשתא ה) במשלח את השעיר לעזאזל: וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם (ויקרא טז כו), יכול גזירת מלך - שיהא חייב לטבול? תלמוד לומר וְאַחֲרַי כֵּן יָבֹוא אֶל הַמַּחֲנֶה (שם), שאינו טובל אלא מפני הטומאה. וביאר הרמב"ם (שם) שאינו אדם מצווה להטהר; ומה שאמרו שהוא מצוה עשה, אינו אלא לענין שכשירצה להטהר, לא יוכל להטהר אלא בטבילה. והחינוך (שם) כתב שאם רוצה להטהר, מצוה עליו לטבול לטהרתו; ואם לא טבל ונכנס למקדש או אכל קודש, ביטל מצוה עשה זו, מלבד מה שחייב כרת משום טומאת מקדש וקדשיו.

לא נאמרו הדברים שאין מצוה לטבול ולהטהר, אלא לדעת הסוברים שטבילה בזמנה אינה מצוה - ולדעתם אין הטבילה מצוה אלא הכשר (עין יצחק ח"ב סי' סב אות ח ונח) - אבל לסוברים שטבילה בזמנה מצוה, ואסור לטמא להשהות טבילתו, מצוה עשה על הטמא לטבול ולהטהר מטומאתו, ואפילו אם אינו רוצה להטהר (מעייני החכמה דף מה ע"א וביאור ר"י פרלא לסה"מ לרס"ג קע). כל חייבי טבילות מברכים על טבילתם: "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על הטבילה" (רי"ח, רי"ף, רש"י ותוס' פסחים ז ב, ורמב"ם ברכות פ"א ה"ו). ואף לסוברים שטבילה בזמנה אינה מצוה, אלא הכשר, מברכים על הטבילה, כדרך שמברכים על השחיטה (עיי פסחים ז ב. שו"ת חתם סופר או"ח סי' נה), וברכת המצוות היא (חת"ס שם). והמאירי (פסחים שם) כתב, שמה שמברכים "על הטבילה" ולא "לטבול", זהו לפי שברכת הרשות היא, שאם רצה עומד בטומאתו.

הכוונה. טבל בלא כוונה - לחולין וכן נדה לבעלה, שדינה כטבילה לחולין (חולין לא א) - נחלקו תנאים ואמוראים:

- לדעת רבי יונתן בן יוסף (בברייתא חולין שם ב) אינה טבילה. וכן אמר רבי יוחנן (שם א): נדה שנאנסה וטבלה (שאנסוה לטבול) אף לביתה (לבעלה) - לא טהרה.
- ויש תנאים שסוברים שטבילה אינה צריכה כוונה לחולין (ברייתא שם ב, וכן הוא בירושלמי חגיגה פ"ב ה"ו). וכן אמר רב יהודה בשם רב: נדה שנאנסה וטבלה - טהורה לביתה (שם א). וכן דעת רב נחמן (חגיגה יח ב).
- אף לדעת הסוברים שטבילה אינה צריכה כוונה, לכתחילה צריך להתכוין לשם טבילה (עיי רמב"ם מקואות פ"א ה"ח, וראש יוסף חולין לא א בדעתו); אלא שאם טבל בלא כוונה, אינו צריך לחזור ולטבול (עיי ראש יוסף שם). לדעת רבי יוחנן, שטבילה צריכה כוונה, צריך שתכוין לטהר עצמה (הרוקח סוף סי' שעז; תרומת הדשן סי' רנז).
- להלכה נחלקו ראשונים:
- יש פוסקים כרב, שאין טבילה צריכה כוונה (רבנו חננאל חגיגה יט א; אור זרוע ח"א סוף סי' שלה; אשכול ח"א סי' נ; רמב"ם אבות הטומאה פ"י"ג ה"ב ומקואות פ"א ה"ח; שולחן ערוך יורה דעה קצח מח, ועוד).
- ויש פוסקים שטבילה צריכה כוונה (המנהיג דין חפיה סי' קכב בשם הר"ש; הרוקח סוף סי' שעט; האשכול הלכות שחיטה סי' ו בשם הרבה מרבותינו; השלמה חולין לא ב, ועוד), שהלכה כרבי יוחנן נגד רב (רשב"א חולין שם לדעה זו).
- ויש שכתבו שהדבר ספק (רמב"ן חולין שם; המנהיג שם; רמ"א בשו"ע שם בשם יש מחמירים), וצריך לחזור ולטבול (המנהיג שם; רמ"א ושי"ך שם), בלא ברכה (המנהיג שם).

New Jersey, USA

ניו ג'רסי, ארצות הברית

תשרי תשע"א

ביצוע תשלומים בשבת או ביום טוב באמצעות הוראות בנקאיות

השאלה

אנשים רבים חותמים על הוראות קבע לבנק, ובהן הם מורים לבנק לשלם את חשבונותיהם. שמחת תורה יחול השנה ביום שישי כ"ג בתשרי תשע"א, שהוא גם אחד בספטמבר 2010. לאנשים רבים יש חשבונות רבים כגון חשבונות חשמל, מים, שכירות דירה וכדומה לשלם ביום זה. האם יש בעיה הלכתית עם מצב כזה? אציין שאי אפשר לבקש מהבנק לשלם את החשבון בערב יום טוב, מכיוון שהמשכורות גם הן נכנסות לחשבון ביום זה.

התשובה

מותר ליהודי לבקש ביום חול מגוי לבצע עבורו העברה בנקאית, גם אם היא תחול ביום טוב או בשבת, כל עוד הגוי אינו חייב עבור כך לבצע מלאכה ביום טוב או בשבת.

¹ יש לדון כאן בשני היבטים:

א. בעצם תחולת ההעברה בשבת או יום טוב מצד איסור לעשות מקח וממכר בשבת.
ב. מצד האפשרות שהגוי יעשה עבור כך מלאכה, כגון מלאכת כותב או מלאכה אחרת, בשבת או יום טוב. אסור לעשות מקח וממכר בשבת גזירה שמא יכתוב (רמב"ם הלכות שבת כג, יב, והלכות מכירה ל, ז), ובכלל זה אסור לפרוע חוב בשבת (שבת קמט ע"א, שו"ת הריב"ש סי' קנו; רמ"א או"ח שז, יא). אמנם, יש לברר אם במקרה שלפני שבת נותן הוראה לפרוע בשבת והפירעון מתבצע מאליו בשבת יש איסור. בשו"ת ר' עקיבא איגר (קמא סי' קנט) הסיק שאסור לעשות מעשה ביום חול שמכוחו ייגמר קניין בשבת גם אם אינו עושה דבר בשבת עצמה. וכן משמע בשו"ת מהר"י ברונא (סי' קכא), וכן כתב בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' מו, אך עיין שם שהתיר במקום מצווה). האבני נר (או"ח סי' נא) ביאר שטעמו של ר' עקיבא איגר הוא שאף על פי שבדרך כלל מותר להתחיל מלאכה בערב שבת שתיגמר מאלה בשבת (משנה שבת א, ה-ו), זהו דווקא במלאכה שלאחר שהאדם התחיל אותה מערב שבת היא אינה תלויה עוד בקיומו של האדם, והיא תתבצע אף אם האדם ימות. אך חלות הקניין הוא דבר התלוי בקיומו של האדם, ואם האדם ימות – הקניין יתבטל, ונמצא שהקניין מתבצע בשבת מכוח האדם, ולכן נחשב כאילו עשה מעשה בשבת. וראה ביאור נוסף לשיטת ר' עקיבא איגר בשו"ת הר צבי (או"ח חלק א סי' קכו, וחלק ב סי' סא-סב).

לפי זה, לכאורה אסור שההעברה הבנקאית תחול בשבת, משום שנמצא שפירעון החוב מתבצע בשבת, ואף שהאדם אינו עושה שום מעשה בשבת, מכיוון שפירעון החוב מתבצע בשבת מכוחו הדבר אסור. אף על פי כן, נראה שיש להקל במקרה זה מכמה טעמים.
ראשית, דברי ר' עקיבא איגר אינם מוסכמים, ויש פוסקים שחלקו על דבריו (מהר"ם שיק או"ח סי' קלא, אמרי יושר חלק ב סימן צו, שו"ת מהרש"ג חלק ב סי' קיז). וראה סיכום הדעות בשערים המצוינים בהלכה סי' פ ס"ק לב*), ולשיטתם אין חילוק בין קנין לבין שאר מלאכות, וכל שאינו עושה מעשה בשבת – אין איסור (ובאגרות משה או"ח חלק ג סי' מד כתב שאין ראייה לדברי ר' עקיבא איגר, אך גם אין ראייה לחולקים, ויש להחמיר מספק).

נוסף לכך, יש להקשות על דברי ר' עקיבא איגר מפסק השולחן ערוך (או"ח שז, ד) שמוותר לבקש מגוי לקנות או למכור עבורו חפץ אף אם הגוי יעשה זאת בשבת, כל שלא אמר לו לקנות או למכור בשבת ואינו מוכרח לקנות או למכור דווקא בשבת, משום שהגוי עושה זאת על דעת עצמו ("אדעתא דנפשיה"). ולכאורה, על פי חידושו של ר' עקיבא איגר, אף שאין כאן איסור של אמירה לגוי, מכל מקום היה צריך לאסור משום שהקניין מתבצע בשבת.

בקונטרס האינטרנט בהלכה (שחיבר הרב דוד ליכטנשטיין, סי' ז ענף ג) יישב את הקושיה, וכתב שאף לדעת ר' עקיבא איגר האיסור הוא דווקא אם יהודי מבצע את הקניין וגורם לקניין להיגמר בשבת, כיוון שנחשב כאילו עשה קניין בשבת. אך אם גוי מבצע את הקניין עבור יהודי – אין איסור מצד שהקניין נגמר בשבת, כיוון שאת הקניין עשה גוי. וכן מוכח גם מדברי המגן אברהם (סי' שז ס"ק טז), שאם שלח מעות עם גוי כדי לפרוע את חובו בשבת – הדבר אסור רק מצד אמירה לגוי אך לא מצד שפירעון החוב מתבצע בשבת (וכן דייק מדברי המגן אברהם בשו"ת מהרש"ג חלק א סי' לט).

ובחלקת יעקב (או"ח סי' סז, דבריו הובאו בשו"ת במראה הבזק חלק ה סי' לו הערה 21) חילק חילוק קצת אחר. ולפי דבריו, לר' עקיבא איגר אסור דווקא אם מכוון שהקניין ייגמר בשבת, מה שאין כן בנדון של השולחן ערוך (בסי' שז), שאמר לגוי לקנות או למכור עבורו, אינו מכוון שהקניין יהיה דווקא בשבת, ולכן אין איסור מצד שהקניין התבצע בשבת. אמנם, המגן אברהם עוסק במקרה שאמר לגוי לפרוע את החוב בשבת עצמה, ועדיין לא חשב שהוא גורם שיהיה שהפירעון יתבצע בשבת, ועל כן נראה שכל שנעשה על ידי גוי – אין איסור מצד שהקניין מתבצע בשבת, ויש לדון רק מצד איסור אמירה לגוי.

נמצא, שבנדון דידן שאינו פורע את החוב בעצמו אלא נותן הוראה לבנק, והגוי עובד הבנק מבצע עבורו העברה בנקאית על מנת לפרוע חובו, לדעת החולקים על ר' עקיבא איגר – ודאי שאין איסור, כי אינו עושה דבר בשבת עצמה, ואף לר' עקיבא איגר ייתכן שיהיה מותר, כיוון שנראה שר' עקיבא איגר יודה שאם הקניין מתבצע על ידי גוי אין איסור, אף אם הקניין חל בשבת.

לגבי איסור אמירה לגוי, בהגהות מיימוניות (הלכות שבת פרק ו אות ב) כתב: "אסור ליתן לנכרי מעות בערב שבת שיקנה לו למחר ביום השוק, כי יש שליחות לנכרי לחומרא, ולא דמי לכלל הני דשרי בין השמשות עם השמש, ולא דמי למסירת כתבים ביד נכרי, דכולהו אדעתא דנפשיהו קעבדי, ואם ירצה – לא יעשה למחר, ודמי לפוסק לשבות ואין שובת. אבל הכא אי אפשר אלא למחר ביום השוק". ומדבריו משמע שאם אי אפשר לעשות את המלאכה אלא בשבת – הרי זה כאילו אמר לו לעשותה בשבת. ברם בבית יוסף (או"ח סי' שז) כתב ש"יום השוק לאו דווקא", והכל תלוי אם אמר לגוי לקנות לו בשבת. במנחת כהן (משמרת השבת שער א חלק ד) הבין שכוונת הבית יוסף היא להקל כל עוד לא אמר לו לקנות בשבת, אף אם יום השוק הוא בשבת ואינו יכול לקנות אלא בשבת. (יש להעיר כי דעת המנחת כהן בתחילה הייתה לא לפסוק כדברי הבית יוסף, אך בסוף סבר כדבריו, וכתב ביחודה דעת [חלק ג סי' יז] שבשעת הצורך אפשר לסמוך על שיטה זו).

ברם המגן אברהם (סי' שז ס"ק ג) כתב שאם יום השוק הוא בשבת ואינו יכול לקנות ביום אחר – הדבר אסור כאילו אמר לו לקנות בשבת. וכן פסק הט"ז (שם ס"ק ג), ובפרי מגדים (משבצות זהב שם סי' רמד ס"ק ה) פסק שאפילו אם הגוי יכול לאנוס את עצמו ולעבוד בלילה ולא בשבת, מכיוון שאין הדרך לעשות כן – הרי זה כאילו ציווה אותו לעשות מלאכה בשבת, וכן פסק במשנה ברורה (סי' רמד ס"ק כד). עולה מכאן שאסור ליהודי להורות לגוי לעשות עבורו מלאכה בשבת, וגם אם לא אומר לו במפורש שרוצה שיעשה בשבת, אלא שאין לגוי אפשרות אחרת לקיים את ציוויו של היהודי כי אם לעשות בשבת – הרי זה נחשב כאילו ציווה במפורש שיעשה בשבת. אך אם הגוי היה יכול לעשות את המלאכה בחול, ובחר, מטעמי נוחות, לבצע את הפעולה בשבת – הדבר מותר, כיוון שהחליט כן על דעת עצמו, ועושה את הדבר "אדעתא דנפשיה".

לגבי נדון דיזן, מבירורנו עם בנקאים התברר שלכל הבנקים יש אפשרות לתת פקודה למחשב להעביר כסף מחשבון לחשבון בתאריך עתידי. רוב הבנקים מעבירים הוראות קבע בדרך זו, ולא צריכים להורות למחשב בכל חודש מחדש לשלם את החובות הקבועים של כולם. לגבי שאר החובות הדבר תלוי. לכל בנק קריטריונים משלו לקבוע אם בקשת ההעברה בנקאית תוכנס למחשב בשעת הבקשה או בשעת התשלום. החלטה כזו קובע בדרך כלל מנהל הבנק, והבנקאים יודעים אילו כספים יעברו מיד ואילו ימתינו. מכיוון שהלקוח פועל בהוראה זו מול הבנק, ולבנק יש אפשרות לתת את ההוראה לפעולת התשלום כבר מערב החג – הרי שאין הכרח שהגוי יעשה מלאכה דווקא ביום טוב, ולכן מותר לתת את ההוראה לבצע את ההעברה הבנקאית כרגיל.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

מתפללים לרפואתם השלימה של:

מרגלית בת מרים רועי משה אלחנן בן ג'ינה דב'רה
יהושפט יחזקאל בן מילכה

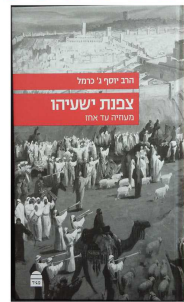
בתוך שאר חולי עם ישראל

חדש – "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו.

בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח ובירור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון חוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פיסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד. ככה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה